

Apkopojums par ārvalstu pieredzi pedagogu darba samaksas un optimālā skolēnu un pedagogu skaita noteikšanā

2012. gada 17. decembris

Saturs

1.	Ievads	2
1.1	Darba apjoms	2
1.2	Darba ierobežojumi.....	3
2.	Esošā Latvijas pedagogu darba samaksas noteikšanas metodika	4
3.	Ārvalstu pieredze pedagogu darba samaksas noteikšanā	5
3.1	Apskatīto valstu pieredzes apkopojums	5
3.2	Secinājumi	17
4.	Ārvalstu pieredze optimālās skolēnu un pedagogu skaita attiecības noteikšanā	19
4.1	Skolēnu - skolotāju skaita attiecības metode.....	19
4.2	Optimālā skolotāju skaita noteikšana, pamatojoties uz mācību procesu raksturojošiem parametriem	21

1. Ievads

Šī ziņojuma ietvaros apskatīta un apkopota atsevišķu valstu pieredze skolotāju darba samaksas un optimālā skolēnu-skolotāju skaita noteikšanā. Ziņojums ir viens no diviem gala ziņojumiem pētījumam, kas tika veikts saskaņā ar 2012. gada 23. novembra līgumu Nr.01-28/144, noslēgto starp Izglītības un zinātnes ministriju un SIA „Ernst & Young Baltic”.

Darba rezultātā tika identificētas metodes skolotāju darba samaksas un optimālā skolēnu-skolotāju skaita attiecības noteikšanai, kas tiek izmantotas pētījuma ietvaros apskatītajās valstīs.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Izglītības likumu pedagogs ir „fiziskā persona, kurai ir šajā vai citā izglītību reglamentējošā likumā noteiktā izglītība un profesionālā kvalifikācija un kura piedalās izglītības programmas īstenošanā izglītības iestādē vai sertificētā privātpraksē”¹. Savukārt šī pētījuma ietvaros apskatīto ārvalstu praksē skolotāja definīcija attiecas uz tām personām, kas nodrošina mācību programmu īstenošanu (vada mācību stundas). Līdz ar to saskaņā ar vienošanos ar Izglītības un zinātnes ministriju, lai nodrošinātu salīdzināmību, šajā darbā analīze tiek veikta attiecībā uz „skolotāju” nevis „pedagogu”.

1.1 Darba apjoms

Darba ietvaros tika veikta izpēte par šādām jomām:

1. Esošā Latvijas pedagogu darba samaksas noteikšanas metodika

Pētījuma ietvaros tika izpētīta šobrīd spēkā esošā Latvijas normatīvā bāze, kas regulē skolotāju darba samaksas noteikšanas principus.

2. Ārvalstu pieredze pedagogu darba samaksas noteikšanā

Skolotāju atalgojuma noteikšanas metodika tika aplūkota, vadoties pēc apskatīto valstu skolotāju darba slodzes, darba laika un veicamo darbu pienākumu definēšanas principiem. Uzdevuma ietvaros tika apkopota publiski pieejamā informācija par triju valstu - Igaunijas, Skotijas un Čehijas, pieredzi fiksētu stundu skolotāju darba nedēļas sistēmas ieviešanā, salīdzinot šādas galveno rādītāju grupas:

- ▶ izejas situācija pirms jaunās sistēmas ieviešanas;
- ▶ jaunās sistēmas raksturojums;
- ▶ rezultāti pēc jaunās sistēmas ieviešanas.

Papildus trijām augstāk minētajām valstīm uzdevuma ietvaros tika apskatīti skolotāju darba laika organizēšanas un darba samaksas noteikšanas principi arī Somijā un Anglijā (Anglija, Velsa un Ziemeļīrija).

3. Ārvalstu pieredze optimālās skolēnu un pedagogu skaita attiecības noteikšanā

Uzdevuma ietvaros tika apkopota publiski pieejamā informācija par dažādās valstīs pielietotajām optimālās skolēnu un skolotāju skaita attiecības aprēķina formulām, tajās izmantotajām komponentēm un pieņēmumiem. Ņemot vērā to, ka ne visās valstīs tiek noteikta optimālā skolēnu-skolotāju skaita attiecība, uzdevuma ietvaros tika apskatītas vairākas nepieciešamā skolotāju skaita aprēķina metodes - gan tādas, kur optimālais skolotāju skaits valstī tiek noteikts, pamatojoties uz optimālo skolēnu-skolotāju skaita attiecību, gan arī tādas, kur nepieciešamais skolotāju skaits tiek noteikts, pamatojoties uz citiem izglītības jomu raksturojošiem parametriem.

---

¹ 29.10.1998. likums „Izglītības likums”, 1. pants. Likumā lietotie termini, www.likumi.lv

1.2 Darba ierobežojumi

Neviena no ziņojuma ietvaros identificētajām metodēm vai secinājumiem nav uzskatāma par rekomendāciju vai ieteikumu kādas konkrētas alternatīvas ieviešanai Latvijā, tā kā netika veikta alternatīvu ietekmes modelēšana Latvijas kontekstā.

Ārvalstu pieredzes izpētes ietvaros tika izmantota tikai publiski pieejama informācija, kuras patiesums netika pārbaudīts.

Pētījuma ietvaros tika izpētīta arī šobrīd spēkā esošā Latvijas normatīvā bāze, kas regulē skolotāju darba samaksas noteikšanas principus.

2. Esošā Latvijas pedagogu darba samaksas noteikšanas metodika

Latvijā skolotāju darba alga saskaņā ar MK 2009. gada 28. jūlija noteikumiem Nr.836 „Pedagogu darba samaksas noteikumi” tiek noteikta, ņemot vērā skolotāja mēneša darba algas likmi un darba slodzi. Precīzu skolotāja algas apmēru katrā mācību gada sākumā nosaka izglītības iestādes vadītājs, veicot tarifkāciju, kurā tiek ņemta vērā katrā skolotāja plānotā slodze, kas sastāv no skolotājam noteiktā kontaktstundu skaita (atbilstoši izglītības programmas mācību priekšmetu stundu plānam) un skolotājam noteiktajiem papildu pienākumiem (klases audzināšana, stundu (nodarbību) gatavošana, rakstu darbu labošana, individuālais darbs ar izglītojamajiem).

Latvijā skolotāju kopējais darba laiks šobrīd nav definēts. Saskaņā ar Pedagogu darba samaksas noteikumiem skolotāju darba slodze tiek izteikta kontaktstundās, kas šobrīd ir 21 stunda nedēļā (atbilst vienai pilnai darba slodzei). Papildus kontaktstundu vadīšanai veltītajam laikam pedagoģiskajā darba likmē var tikt iekļauts arī laiks klases audzināšanas darba pienākumu pildīšanai (līdz 6 stundām nedēļā), rakstu darbu labošanai (līdz 6 stundām nedēļā), mācību stundu sagatavošanai (līdz 2 stundām nedēļā) un individuālajam darbam ar izglītojamajiem (līdz 2 stundām nedēļā), līdz ar to kopējais apmaksājams vienai pedagoģiskajai darba likmei atbilstošais darba laiks ir līdz 37 stundām nedēļā. Ja skolotājs strādā vairāk par vienu pilnu darba slodzi, kopējā skolotāja darba slodze nedēļā vienā darba vietā nedrīkst pārsniegt Darba likumā noteikto normālo nedēļas darba laiku - 40 stundas nedēļā (neskaitot promesošu skolotāju aizvietošanu). Ja skolotājs strādā vairākās darba vietās, katrā darba vietā nostrādāto stundu skaits netiek summēts kopā. Precīzu skolotāja darba slodzi nosaka izglītības iestādes vadītājs.

To, vai skolotājam jāatrodas savā darba vietā darba laikā ārpus mācību stundas vadīšanas, nosaka katras izglītības iestādes darba organizācija, kas tiek noteikta izglītības iestādes iekšējos normatīvajos aktos (darba kārtības noteikumos).

2008. gadā IZM vadībā izstrādātā pētījuma „Par pedagogu darba pienākumu iekļaušanu slodzē” rezultāti rāda, ka skolotāju vidēji nostrādātais darba laiks mācību semestrī pārsniedz 40 stundas darba nedēļā, un vidēji tas ir 48 stundas nedēļā.²

2008./2009. mācību gadā Latvijā vidēji uz katru skolotāja darba likmi (21 kontaktstunda nedēļā) bija 6,3 skolēnu, kas ir ievērojami mazāk nekā citās šajā pētījumā apskatītajās Eiropas valstīs, kur šis rādītājs 2008./2009. mācību gadā bija vidēji 13 līdz 14 skolēni uz vienu skolotāja pilna laika pozīciju.³

---

² Baltijas Sociālo Zinātņu Institūts, Pētījums par pedagogu darba pienākumu iekļaušanu slodzē, Starposma, 30.08.2007,

³ LR Izglītības un zinātnes ministrijas informatīvais ziņojums „Par pedagogu darba samaksas sistēmas pilnveidi”, 02.09.2011.

3. Ārvalstu pieredze pedagogu darba samaksas noteikšanā

3.1 Apskatīto valstu pieredzes apkopojums

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anglija, Velsa, Ziemeļrija
Izejas situācija					
Iepriekšējās sistēmas apraksts	1994. gadā Igaunijā tika ieviesta jauna darba laika koncepcija. Standarta pilnai slodzei atbilstošs nedēļas darba laiks visā valstī tika noteikts 40 stundu apmērā, savukārt skolotāju darba laiks nedēļā - 32 stundu apmērā, no kurām 20-24 stundas bija paredzētas kontaktstundu vadīšanai. Taču skolotājus, kuri uzsvēra, ka kontaktstundu vadīšanai paredzētais laiks, mācību stundu sagatavošana un citu ar pedagoģisko darbu saistītu uzdevumu izpildei veltītais laiks krietni pārsniedz 32 stundas, šāda kopējā darba laika koncepcija ļoti neapmierināja. 2001. gadā Igaunijas valdība pieņēma noteikumus, kuros skolotāju kopējais darba laiks tika noteikts 35 stundu apmērā nedēļā, no kurām kontaktstundas veidoja līdz 18-24	Līdz 2001. gadam skolotāju darba slodze tika izteikta kontaktstundās, papildus paredzot arī atsevišķu laiku mācību stundu sagatavošanai un rakstu darbu labošanai. Minimālais pilnas slodzes skolotāju darba stundu skaits nebija noteikts. Maksimālais viena skolotāja kontaktstundu skaits nedēļā bija nedaudz lielāks nekā tas ir šobrīd - 22,5 - 25 stundas nedēļā atkarībā no izglītības iestādes (pēc jaunās sistēmas ieviešanas, sākot ar 2006. gadu - līdz 22,5 h).	2001. gadā Čehijā tika pieņemts likums, kas noteica 40 stundu darba nedēļu kā ekvivalentu pilnas slodzes darba laikam visos amatos un darba vietās. Turpmāko gadu laikā pēc šo noteikumu pieņemšanas pamazām tika pieņemti papildu noteikumi, kas precizēja 40 stundu darba nedēļas noteikumus dažādās atsevišķās nozarēs, t.sk. arī izglītības nozarē. Līdz 2004. gadam skolotājiem Čehijā nebija noteikts konkrēts stundu skaits, kas atbilst pilnai darba slodzei. Skolotāju darba slodze tika izteikta kontaktstundās.		

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļrija
	stundām.				
Jaunā (esošā sistēma)					
Ieviešanas gads	Fiksētu stundu darba nedēļa skolotājiem pirmo reizi tika noteikta 1994. gadā, bet sistēmas nepilnību dēļ tā tika koriģēta un atkārtoti ieviesta 2002. gadā.	2001. gads	2004. gads	n.a. (skolotāju atalgojuma nosacījumi tiek noteikti ar kolektīvo līgumu palīdzību, kas tiek atjaunoti ik pēc 2-3 gadiem)	n.a.
Izglītības iestādes (to līmeņi), uz kurām attiecas jaunā sistēma	Pirmsskolas izglītības iestādes, sākumskolas, pamatskolas vidusskolas.	Visu līmeņu valsts izglītības iestādes - sākot ar pirmsskolas izglītības iestādēm, un beidzot ar augstākās izglītības iestādēm.	Pirmsskolas izglītības iestādes, sākumskolas, pamatskolas, vidusskolas.	Sākumskolas, pamatskolas, vidusskolas, augstskolas.	Visu līmeņu izglītības iestādes.
Mācību gada ilgums	174 dienas	190 dienas (skolēniem) 195 dienas (skolotājiem), no kurām 190 dienas ir veltītas mācību procesam, un 5 dienas ir domātas citu skolotāja darba pienākumu veikšanai.	196 dienas	190 dienas	190 dienas (skolēniem) 195 dienas (skolotājiem), no kurām 190 dienas ir veltītas mācību procesam, un 5 dienas ir domātas citu skolotāja darba pienākumu veikšanai.
Vai skolotājiem ir noteikts minimālais darba stundu skaits	Jā: - 35 stundas nedēļā.	Jā : - 35 stundas nedēļā.	Jā: - 40 stundas nedēļā.	Nē: - Skolotāju darba stundu skaits nedēļā	Nē: - ir noteikts maksimālais pilnai

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļrija
(nedēļā) pilnai darba slodzei? ⁴ Ja, jā, tad kāds tas ir?				ir atkarīgs no katra skolotāja darba pienākumiem, kas noteikti katra skolotāja darba līgumā; - likumā ir noteikts maksimālais darba stundu skaits: līdz 7 stundām un 15 minūtēm dienā jeb 36 stundām un 15 minūtēm nedēļā, un 1 221 stunda gadā; - pilna laika slodze - sākot no 16 kontaktstundām nedēļā.	slodzei atbilstošs darba stundu skaits gadā - 1 265 stundas. Stundas tiek pārdalītas uz dažādām aktivitātēm visa mācību gada garumā pēc katras izglītības iestādes ieskatiem. Stundu skaits nedēļu no nedēļas var mainīties, bet kopējais nostrādāto stundu skaits gadā nedrīkst pārsniegt 1 265 stundas.
Minimālais/maksimālais kontaktstundu skaits ⁴ (kontaktstundas - laiks, ko skolotājs velta mācību stundas vadīšanai)	Maksimālais kontaktstundu skaits: - 30 stundas (pirmsskolas izglītības iestādēm); - 18 līdz 22 stundas nedēļā (pamatskolas un vidusskolas klasēm); - 18 līdz 24 stundas	Maksimālais kontaktstundu skaits: - līdz 22,5 stundām nedēļā (visu līmeņu izglītības iestādēm un klasēm). Maksimālais kontaktstundu skaits no iepriekšējā limita (25 h) tika samazināts pakāpeniski laika	Maksimālais kontaktstundu skaits (atkarībā no izglītības iestādes līmeņa): - pirmsskolas izglītības iestādes - 31 stunda nedēļā; - sākumskolas un pamatskolas - 22 mācību stundas	Minimālais kontaktstundu skaits: - atkarībā no mācību priekšmeta, klases un izglītības iestādes - no 16 līdz 24 stundām nedēļā.	- Netiek noteikts centralizēti (skolas to nosaka individuāli pēc saviem ieskatiem).

⁴ Prasība, kas noteikta normatīvajos aktos vai skolotāju kolektīvajos līgumos. Menter I., McMahon M., Forde C., Hall J., McPhee A., Patrick F., Devlin A.M., Teacher Working Time Research, Final Report to the Scottish Negotiating Committee for Teachers, 2006

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļrija
	nedēļā (sākumskolas klasēm).	posmā no 2001. - 2006. gadam).	nedēļā; - vidusskolas - 21 līdz 25 mācību stundas nedēļā; profesionālās izglītības iestādes - 25 līdz 35 mācību stundas nedēļā.		
Minimālais/maksimālais ārpus kontaktstundu darba laiks ⁴	Nav noteikts valsts līmenī. Ārpus kontaktstundu darba laiku un tajā veicamos pienākumus nosaka darba līgums, darba apraksts, iestādes nolikums un kolektīvais līgums.	Ne mazā kā 1/3 no kopējā kontaktstundām veltītā laika.	Nav noteikts.	Mainās atkarībā no katra konkrētā skolotāja amata, kvalifikācijas līmeņa, mācību programmas utt.	10% no skolotājam noteiktā kontaktstundu laika.
Pienākumi, kas var tikt veikti ārpus kontaktstundu darba laikā	Tikšanās ar skolēnu vecākiem, sapulces, sagatavošanās mācību stundām, dalība mācību programmas un skolas attīstības aktivitātēs, atbalsts skolēniem ārpus kontaktstundu laika, dokumentu un atskaišu sagatavošana, ekskursiju organizēšana un dalība tajās, u.c.	Sagatavošanās un plānošanas darbi, skolēnu darbu labošana, sapulces ar kolēģiem un vadību, tikšanās ar vecākiem u.c.	Sagatavošanās mācību stundām, skolēnu darbu labošana, individuālais darbs ar skolēniem, sapulces ar kolēģiem, sapulces ar vecākiem.	Klases audzināšanas stundas, skolotāju sapulces, klases sapulces, individuālās tikšanās un pārrunas ar vecākiem, sagatavošanās mācību stundām, skolēnu darbu vērtēšana un labošana, sadarbība ar citām izglītības iestādēm u.c.	Mācību procesa plānošanas un sagatavošanās darbi, skolēnu darbu labošana.
Skolotāju profesionālās karjeras attīstībai paredzētais laiks ⁴	n.a.	Katram skolotājam gadā tiek apmaksātas 35 stundas, kas tiek veltītas skolotāja profesionālajai attīstībai („ <i>Continuing Professional Development</i> ” jeb CPD), kā arī 5 apmaksātas darba dienas, kas tiek veltītas skolas	Katru gadu katram skolotājam tiek piešķirtas un apmaksātas 12 brīvdienas, kas paredzētas dažādām apmācībām.	Skolotājiem ir pienākums vienu līdz piecas dienas gadā piedalīties dažādās apmācībās. Papildu tālākizglītības prasības tiek noteiktas kolektīvajos līgumos, kas tiek noslēgti ik pēc pāris gadiem starp skolotāju arodbiedrību,	Skolotājiem var tikt piešķirta papildu samaksa par dalību profesionālās karjeras attīstības aktivitātēs, bet šīm aktivitātēm paredzētais laiks nav iekļauts kopējā skolotāju gada darba stundu skaitā.

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļīrija
		organizēto apmācību programmu apmeklēšanai („ <i>In-Service Training day</i> ” jeb „INSET days”). INSET dienu darba stundas tiek ieskaitītas kopējā 35 stundu nedēļas darba laikā, savukārt CPD dienas netiek ieskaitītas skolotāju pamatdarba laikā.		valsts un pašvaldības pārvaldes iestādēm un izglītības iestādēm.	
Vai ir noteikts laika intervāls, kad skolotājiem ir pienākums atrasties izglītības iestādē? ⁴	Jā/Nē: Normatīvajos aktos nav norādīts konkrēts laika intervāls, kad skolotājam ir jāatrodas uz vietas darbā, bet skolu direktoriem ir tiesības noteikt šādas prasības. Tās var būt arī visas darba stundas (35 stundas nedēļā).	Nē: Skolotāja pienākumi, kuru veikšanai nav būtiski atrasties izglītības iestādē, var tikt veikti jebkurā laikā arī ārpus skolotāja darba vietas.	Nē: Normatīvajos aktos nav norādīts konkrēts laika intervāls, kad skolotājam ir jāatrodas uz vietas skolā. Skolotājam ir pienākums atrasties skolā viņam iepļānoto kontaktstundu laikā. Atlikušo darba laiku skolotājs savus darba pienākumus var pildīt arī ārpus izglītības iestādes, bet tam ir jābūt saskaņotam ar attiecīgās izglītības iestādes direktoru.	Nē: Skolotāja pienākumi, kuru veikšanai nav būtiski atrasties izglītības iestādē, var tikt veikti jebkurā laikā arī ārpus skolotāja darba vietas.	Nē: Skolotāja pienākumi, kuru veikšanai nav būtiski atrasties izglītības iestādē, var tikt veikti jebkurā laikā arī ārpus skolotāja darba vietas.
Algas aprēķina kārtība	Atalgojuma apmēru pašvaldību skolu skolotājiem nosaka skolas dibinātājs saskaņā ar nacionāli noteiktajām minimālajām likmēm. Pilna laika darba slodzei ir noteikti četras minimālā atalgojuma likmes: 1) jaunākais skolotājs;	Pilna laika darba slodzei atbilst četri dažādi atalgojuma līmeņi (atkarībā no skolotāja pieredzes un kvalifikācijas): 1) Main Grade (pamatlīmenis); 2) Chartered teacher; 3) Principal Teacher; 4) Deputy Head/Head.	Pilna laika darba slodzei mēneša algas apmērs ir noteikts 16 kategorijās (atkarībā no darba pienākumu sarežģītības) un 12 līmeņos (atkarībā no darbinieka pieredzes). Skolotāja algas apmērs tiek aprēķināts pēc šādas formulas:	Alga veidojas no vairākām komponentēm: - katra konkrētā mācību priekšmeta prasības (katra priekšmeta mācību programmas prasības); - nostrādāto stundu skaits;	Pilna laika darba slodzei mēneša alga tiek aprēķināta, gada darba algas apmēru izdalot ar 12 mēnešiem. Pilna laika darba algas apmērs ir noteikts 4 kategorijās atkarībā no izglītības iestādes ģeogrāfiskās atrašanās vietas un

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļrija
	2) skolotājs; 3) vecākais skolotājs; 4) skolotājs-metodologs. Papildus tam ir pieejamas arī atsevišķas piemaksas (piem., par klases audzināšanu). Klases audzināšanai patērētās stundas netiek uzskaitītas, par šo pienākumu tiek maksāta noteikta summa. Precīzu algas apmēru katram skolotājam nosaka attiecīgā izglītības iestāde. Maksimālais algas apmērs nav noteikts. Minimālās algas likmes nav noteiktas pirmsskolas izglītības iestāžu skolotājiem.		Skolotāja alga = noteiktā slodzei atbilstošā fiksētā darba alga + kontaktstundu virsstundu skaits * (2 * vidējā pamatalgas stundas likme) + pārējās virsstundas * (min. 1,25 * vidējā pamatalgas stundas likme) + piemaksas „Kontaktstundu virsstundas” - skat. skaidrojumu nākamajā tabulas sadaļā „Virsstundu apmaksas kārtība”.	- garantētā pamatalga; - skolotāja individuālais novērtējums; - papildu piemaksas.	deviņos līmeņos atkarībā no skolotāja pieredzes un kvalifikācijas līmeņa. Samaksa par nepilnu slodzi tiek aprēķināta proporcionāli skolotāja nostrādātajām stundām (samaksa par nepilnu slodzi = algas likme par pilnu slodzi (1 265 stundas gadā) * gadā nostrādāto stundu skaits / 1 265).
Virsstundu apmaksas kārtība	Maksimālais atļautais virsstundu skaits - līdz 20% no atļautā nedēļas darba laika (7 stundas nedēļā), ne vairāk kā 4 stundas vienā dienā, izņemot <i>Force Majeure</i> apstākļus. Četru mēnešu periodā darba laiks kopā ar virsstundu darbu nedrīkst pārsniegt 42 stundas nedēļā, no kurām kontakstundas nedrīkst būt vairāk kā 30 un kopējās pedagoģiskā darba stundas vairāk kā 36 stundas nedēļā.	Virsstundu apmaksas kārtība šobrīd nav līdz galam sakārtota. Šobrīd likumā skolotājiem netiek paredzēta virsstundu apmaksā, taču ir noteikti vairāki konkrēti papildu pienākumi un aktivitātes, kuru veikšanai iztērētās skolotāja darba stundas tiek apmaksātas. Šobrīd tiek izstrādāti jauni skolotāju atalgojuma kārtības noteikumi, kur tiks iekļauta jauna virsstundu apmaksas kārtība.	Virsstundu apmaksas kārtība ir atkarīga no pienākumiem, kas šo stundu laikā tiek pildīti. - <u>Kontaktstundu virsstundas</u> Maksimālais atļautais kontakstundām veltīto virsstundu skaits ir līdz sešām stundām nedēļā, no kurām līdz četrām stundām nedēļā var tikt piešķirtas pēc mācību iestādes direktora rīkojuma (pārējās var tikt	Maksimālais atļautais virsstundu skaits - līdz 250 stundām gadā. - pusotra pamatalgas stundas likme par katru no pirmajām divām virsstundām vienas dienas laikā; - dubulta pamatalgas stundas likme par katru nākamo virsstundu vienas dienas laikā;	Šobrīd virsstundas netiek apmaksātas. Tiek izstrādātas izmaiņas skolotāju atalgojuma kārtības noteikumos, kas paredzēs virsstundu apmaksas noteikumus.

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļrija
	Atsevišķos gadījumos skolotājam var tikt atļauts strādāt papildu 200 virsstundas gadā ar noteikumu, ka: - virsstundas tiek strādātas pēc skolotāja paša gribas; - papildu virsstundas nenodara kaitējumu skolotāja veselībai. Minimālā virsstundu apmaksas likme - 150% no atalgojuma par normālo darba laiku.		strādātas tikai pēc skolotāja paša gribas). Virsstundas, kas patērētas papildu likumā noteiktajam maksimālajam kontaktstundu skaitam, tiek apmaksātas, paredzot dubultu pamatalgas stundas likmi par katru nostrādāto virsstundu. - <u>Pārējās virsstundas</u> Maksimālais atļautais virsstundu skaits - līdz astoņām stundām nedēļā un līdz 150 stundām gadā. Ar darbinieka piekrišanu šis limits var tikt palielināts līdz 416 stundām gadā. Minimālā virsstundu apmaksas likme - 125% no atalgojuma par normālo darba laiku.	- papildu 50% bonuss tiek izmaksāts par katru virsstundu virs maksimālā paredzētā nedēļas darba stundu skaita.	
Jaunās sistēmas rezultāti / efektivitāte					

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļrija
	Atšķirībā no Skotijas, kur, ieviešot 35 stundu darba nedēļu, mērķis nebija panākt to, ka skolotāju faktiskais darba laiks būtu precīzi 35 stundas nedēļā, Igaunijā šis mērķis tika izvirzīts kā viens no galvenajiem. Tā kā šo mērķi realizēt neizdevās, šobrīd skolotāju un atbildīgo valsts iestāžu starpā norisinās diskusijas par maksimālā kontaktstundu skaita samazināšanu. Skolotāji uzskata, ka maksimālo kontaktstundu skaitu visu veidu izglītības iestādēs un līmeņos būtu jāsamazina līdz 18 stundām nedēļā. Jaunā sistēma ietekmēja arī skolotāju iespējas strādāt vairāk nekā vienu pilnu slodzi - kopš 2002./2003. mācību gada skolotāji Igaunijā vairs nevar palielināt savu darba stundu skaitu, veicot vairākus nepilnas darba slodzes darbus. Jaunie noteikumi paredz, ka tās	2006. gadā veiktā pētījuma⁵ rezultāti norāda, ka Skotijā tikai neliels skaits skolotāju strādā mazāk par noteikto 35 stundu limitu nedēļā. Taču izmaiņu galvenais mērķis nebija skolotāju darba laika ierobežošana līdz 35 stundām nedēļā. Mērķis bija ieviest darba laika sistēmu, kas būtu kā pamats skolotāju pilna laika darba līgumam. Kā viens no pozitīvajiem reformu aspektiem tiek minēts tas, ka pēc jaunās skolotāju darba laika sistēmas ieviešanas darbā pieņemts lielāks skaits atbalsta personāla. Citi pozitīvie aspekti: - jaunā algu sistēma, kas paredz lielāku atalgojumu jaunajiem skolotājiem; - lielākas iespējas skolotāju karjeras attīstībai (skolotājiem profesionālajai	Viens no 2004. gadā ieviestās reformas mērķiem bija nodrošināt skolotājiem vairāk iespēju viņu profesionālajai attīstībai. Sakārtojot skolotāju darba laika un darba pienākumu sistēmu un piešķirot visiem skolotājiem papildu 12 apmaksātas mācību atvaļinājuma dienas gadā, skolotājiem radās iespēja vairāk laika veltīt savai profesionālajai attīstībai un tālākizglītībai.		

⁵ Menter I., McMahon M., Forde C., Hall J., McPhee A., Patrick F., Devlin A.M., Teacher Working Time Research, Final Report to the Scottish Negotiating Committee for Teachers, 2006, <http://www.snct.org.uk/library/319/Final%20Report%20-%20Version%2018%20August%202006%20-%20Teacher%20working%20t..pdf>

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļrija
	stundas, ko skolotājs strādā papildu vienai pilnai darba slodzei, tiek uzskatītas par virsstundām. Lai gan virsstundas tiek apmaksātas, tām ir noteikti apjoma ierobežojumi, kas attiecīgi ierobežo skolotāju iespējas strādāt vairāk kā vienu pilnu darba slodzi.	pilnveidei pienākas apmaksātas 35 h/gadā). Negatīvie aspekti: - ieviešot minimālo stundu skaitu nedēļā, netika paredzēta virsstundu apmaksas sistēma, kas radīja neapmierinātību skolotāju vidū; - šobrīd noteiktais maksimālais atļautais kontaktstundu skaits aizņem pārāk lielu daļu no šobrīd noteiktā maksimālā kopējā nedēļas darba laika.			
Izglītības nozarei piešķirtā budžeta izmaiņas (% no kopējiem valsts izdevumiem) (pirms un pēc fiksēta darba laika sistēmas ieviešanas)	<u>Pirms:</u> 2001. gadā: 15,06% 2002. gadā: 15,29% <u>Pēc:</u> 2003. gadā: 15,19% 2004. gadā: 14,49% 2005. gadā: 14,53% 2009. gadā: 13,46%⁶	<u>Pirms:</u> 2000. gadā: 16,70% 2001. gadā: 15,80% <u>Pēc:</u> 2002. gadā: 15,78% 2003. gadā: 15,00% 2004. gadā: 15,27% 2011. gadā: 14,69%⁷	<u>Pirms:</u> 2003. gadā: 9,53% 2004. gadā: 9,68% <u>Pēc:</u> 2005. gadā: 9,46% 2006. gadā: 10,51% 2007. gadā: 9,87% 2009. gadā: 9,76%⁶	2010. gads: 12,2%	2012. gads: 14,21% ⁸

⁶ Class size, teacher's pay and spending: which countries spend the most and pay the least in education?, The Guardian Datablog, 11.09.2012, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2012/sep/11/education-compared-oecd-country-pisa>

⁷ Summary Statistics for Schools in Scotland, No.2 | 2011 Edition, 7th December, 2011, A National Statistics Publication for Scotland, 03.05.2012, <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2011/12/06114834/0>

	Lgaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļīrija
Skolotāju skaita izmaiņas (pirms un pēc fiksēta darba laika sistēmas ieviešanas)	<u>Pirms:</u> 2000/2001: 18 278 <u>Pēc:</u> 2004/2005: 15 974 2010/2011: 14 394 ¹¹	<u>Pirms:</u> 2000. gads: 48 928 2001. gads: 48 869 <u>Pēc:</u> 2002. gads: 50 048 2003. gads: 49 230 2011. gads: 53 273 ¹²	<u>Pirms:</u> 2003. gads: 174 252 2004. gads: 177 127 <u>Pēc:</u> 2005. gads: 174 512 2006. gads: 171 894 2007. gads: 142 900 ⁹	2010. gads: 39 610	2011. gads: 438 000 ¹⁰
Skolēnu -skolotāju skaita attiecības izmaiņas (skolēnu skaits pret vienu pilnu pedagoģisko likmi) (pirms un pēc fiksēta darba laika sistēmas ieviešanas)	<u>Pirms:</u> 2000/2001: 15,6 <u>Pēc:</u> 2004/2005: 13,8 2005/2006: 13,2 2010/2011: 12,2 ¹¹	<u>Pirms:</u> 2000. gads: 15,4 2001. gads: 15,2 <u>Pēc:</u> 2002. gads: 14,8 2003. gads: 14,9 2004. gads: 14,1 2011. gads: 13,4 ¹²	<u>Pirms:</u> 2003. gads: 14,8 2004. gads: 14,4 <u>Pēc:</u> 2005. gads: 14,4 2006. gads: 13,4 2007. gads: 14,5 2010. gads: 14,2 ⁹	2010. gads: 13,8	2011. gads: 17,6 ¹³
Skolotāju vidējās	<u>Pirms:</u>	<u>Pirms:</u>	n.a. (dati nav pieejami)	n.a. (dati nav pieejami)	2010. gads: 48 h 48 min ¹⁶

⁸ United Kingdom Central Government and Local Authority Spending Spending Details for 2013, ukpublicspending.co.uk, http://www.ukpublicspending.co.uk/uk_education_spending_20.html

⁹ Organisation of the education system in the Czech Republic, 2009/2010, Eurydice, 2010, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/cz_en.pdf

¹⁰ School Workforce in England: November 2011, Statistical First Release, UK Department for Education, 25.04.2012, <http://www.education.gov.uk/rsgateway/DB/SFR/s001062/sfr06-2012v7.pdf>

¹¹ Teaching Staff Statistics, Estonian Ministry of Education and Research, 16.03.2011, <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=10938>

¹² Summary Statistics for Schools in Scotland, No.2 | 2011 Edition, 7th December, 2011, A National Statistics Publication for Scotland, 03.05.2012 <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2011/12/06114834/0>

¹³ School Workforce in England: November 2011, Statistical First Release, UK Department for Education, 25.04.2012 <http://www.education.gov.uk/rsgateway/DB/SFR/s001062/sfr06-2012v7.pdf>

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļrija
faktiskās darba slodzes izmaiņas (pirms un pēc fiksēta darba laika sistēmas ieviešanas)	n.a. (dati nav pieejami) <u>Pēc:</u> 2004. gads: 50 h 6 min 2005. gads: 49 h 54 min - 50 h 42 min ¹⁴	2000. gads: 40 h 24 min 2001. gads: 41 h 00 min <u>Pēc:</u> 2002. gads: 42 h 54 min 2003. gads: 43 h 48 min 2004. gads: 43 h 10 min ¹⁵			
Vidējā skolotāju atalgojuma izmaiņas (vidējā bruto mēneša alga) (pirms un pēc fiksēta darba laika sistēmas ieviešanas)	<u>Pirms:</u> 2000. gads: 477 EUR <u>Pēc:</u> Laika posmā no 2000. - 2009. gadam vidējais skolotāju atalgojuma līmenis Igaunijā pieauga par 46% ¹⁷ . 2010. gads: 796 EUR ¹⁸	<u>Pirms:</u> 2000. gads: 2 460 EUR 2001. gads: 2 633 EUR <u>Pēc:</u> 2002. gads: 2 829 EUR 2003. gads: 2 884 EUR 2004. gads: 3 036 EUR 2010. gads: 3 395 EUR ¹⁵	<u>Pirms:</u> 2002. gads: 1 042 EUR <u>Pēc:</u> 2005. gads: 1 181 EUR 2010. gads: 1 263 EUR ¹⁹	2010. gads: 3 551 EUR	Skolotāju vidējā alga mēnesī: 2011. gads: 3 527 EUR ²⁰

¹⁶ Deakin, G., James N., Tickner M., Tidswell J., Teachers' Workload Diary Survey 2010, UK Department for Education, 2010, <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/DFE-RR057-WEB.pdf>

¹⁴ Excerpt from a Survey of Teacher Working Hours and Responsibilities (Õpetajate tööaeg ja tööülesanded), Estonian Teachers' Association, 2005, http://www.ehl.org.ee/~ehl/public/files/final%20veel%20I%20FChem.docx_c.docx

¹⁵ Bell D., Pay and Conditions of Scottish Teachers: Recent Evidence, 2011, <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/920/0120757.pdf>

¹⁷ Education at a Glance 2011, OECD Indicators, Country note - Estonia, OECD, 2011, <http://www.oecd.org/estonia/estonia50.pdf>

¹⁸ Class size, teacher's pay and spending: which countries spend the most and pay the least in education?, The Guardian Datablog, 11.09.2012, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2012/sep/11/education-compared-oecd-country-pisa>

¹⁹ Organisation of the education system in the Czech Republic, 2009/2010, Eurydice, 2010, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/cz_en.pdf

²⁰ School Workforce in England: November 2011, Statistical First Release, UK Department for Education, 25.04.2012, <http://www.education.gov.uk/rsgateway/DB/SFR/s001062/index.shtml>

	Igaunija	Skotija	Čehija	Somija	Anģlija, Velsa, Ziemeļrija
Pilnas slodzes skolotāju īpatsvara izmaiņas (pirms un pēc fiksēta darba laika sistēmas ieviešanas)	n.a (dati nav pieejami)	<u>Pirms:</u> 2000. gads: 80,7% 2001. gads: 80,6% <u>Pēc:</u> 2002. gads: 79,5% 2003. gads: 84,2% 2011. gads: 80,0% ²¹	n.a. (dati nav pieejami)	2010. gads: 98,1%	2011. gads: 85,4% ²⁰

²¹ Teachers in Scotland, 2003, Statistical publication, The Scottish Government, 2004, <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2004/07/19729/40790>

3.2 Secinājumi

Visās trijās apskatītajās valstīs, kur ir notikusi pāreja uz fiksētu skolotāju darba laiku, viens no galvenajiem reformu mērķiem bija noteikt, ko sevī ietver skolotāja pilnas darba slodzes jēdziens. Jaunā sistēma ar precīzi nedefinēto pilnai slodzei atbilstošu darba laiku un darba pienākumiem deva iespēju uzlabot izpratni par to, ka skolotāju darba pienākumi neaprobežojas tikai ar kontaktstundu vadīšanu.

Igaunijā, Skotijā un Čehijā pāreja uz fiksētu skolotāju darba nedēļu ir notikusi aptuveni vienā un tajā pašā laikā (2001. - 2004. gads), bet, salīdzinot apskatītos rezultātu rādītājus katrā no trijām valstīm, tajos nav iezīmējama kāda izteikta kopīga tendence. Tāpat dalīts viedoklis par šādas sistēmas efektivitāti parādās arī katras apskatītās valsts plašsaziņas līdzekļos. Līdz ar to, vadoties pēc šīs informācijas, nav iespējams viennozīmīgi pateikt, vai pārmaiņas pēc pārejas uz fiksēta laika skolotāju darba nedēļu šajās valstīs ir bijušas vairāk pozitīvas vai negatīvas. Kopumā fiksēta skolotāju darba laika sistēmas efektivitātes vērtējums lielā mērā ir atkarīgs no šīs sistēmas ieviešanas mērķa, jo reformu ietekme uz dažādiem izglītības jomas aspektiem var būt atšķirīga.

Tālāk tekstā sniegts īss pārskats par ieviestās skolotāju darba laika organizēšanas sistēmas ietekmi uz dažiem izglītības jomu raksturojošiem rādītājiem trijās apskatītajās valstīs.

Skolotāju faktiskā darba slodze

Apkopotie dati norāda, ka fiksētu stundu darba nedēļas ieviešana trijās apskatītajās valstīs nav bijis reāls risinājums skolotāju faktiskās darba slodzes un darba laika ierobežošanai. Piemēram, Skotijā, faktiskā vidējā skolotāju slodze pēc jaunās sistēmas ieviešanas pieauga par aptuveni divām stundām nedēļā. Neskatoties uz to, ka laika posmā no 2001. - 2006. gadam Skotijā pakāpeniski tika samazināts arī maksimālais vienai pilnai skolotāja slodzei atbilstošais kontaktstundu skaits nedēļā (no 25 stundām līdz 22,5 stundām), faktiskais nedēļas darba laiks nesamazinājās un saglabājās augstāks par valstī noteikto pilnas slodzes darba laiku arī turpmāko gadu garumā.

Pēc Skotijas izglītības nozares valdības pārstāvju teiktā 35 stundu skolotāju darba nedēļa netika ieviesta, lai panāktu, ka skolotāju darba laiks būtu precīzi 35 stundas nedēļā. Galvenais sistēmas ieviešanas mērķis bija noteikt stundu skaitu, kas būtu līdzvērtīgs un kalpotu kā atskaites rādītājs skolotāju pilnas slodzes darba laikam, tādējādi atvieglojot skolotāju atalgojuma aprēķinu un ļaujot labāk saplānot, cik stundas no kopējā skolotāja darba laika būtu jāparedz katra darba pienākuma veikšanai. Savukārt Igaunijā, ieviešot 35 stundu darba nedēļu, bija plānots, samazinot stundu skaitu, samazināt arī faktisko skolotāju nedēļas darba laiku. Tā kā šo mērķi Igaunijai pagaidām vēl nav izdevies izpildīt, šobrīd tiek plānots samazināt maksimālo atļauto kontaktstundu skaitu līdz 18 stundām nedēļā.

Skolotāju skaits un skolēnu-skolotāju skaita attiecība

Pēc fiksētas skolotāju darba nedēļas ieviešanas skolotāju skaits samazinājās gan Igaunijā, gan arī Čehijā, savukārt Skotijā tas nedaudz pieauga. Čehijā skolotāju skaita samazinājums bija īpaši izteikts - laika posmā no 2004. līdz 2007. gadam kopējais skolotāju skaits valstī samazinājās gandrīz par vienu piektdaļu (aptuveni 19,3%) - no 177 līdz 142 tūkstošiem. Neskatoties uz ievērojamo skolotāju skaita samazinājumu, vidējais skolēnu-skolotāju skaita attiecības rādītājs pēc fiksētas darba stundu nedēļas ieviešanas Čehijā saglabājās diezgan stabils - 14,2 līdz 14,4 apmērā. 2006. gadā šis rādītājs pat uz brīdi samazinājās līdz 13,4 skolēniem uz vienu skolotāju. Igaunijā un Skotijā skolēnu-skolotāju skaita attiecība pēc jaunās sistēmas ieviešanas samazinājās un turpināja samazināties arī turpmāko gadu garumā.

Skolotāju atalgojums un uz pilnu slodzi nodarbinātu skolotāju īpatsvars

Skolotāju atalgojums pēc fiksētu stundu darba nedēļas ieviešanas visās trijās valstīs pieauga. Čehijas un Skotijas gadījumā noteikumi par fiksētu skolotāju darba nedēļu tika pieņemti vienlaicīgi ar lēmumu par kārtējo skolotāju algas paaugstinājumu.

Skotijā vidējais skolotāju darba atalgojums gada laikā pēc jaunās sistēmas ieviešanas pieauga par aptuveni 7,5%, bet laika posmā no 2000. - 2009. gadam skolotāju atalgojums pieauga par 21%. Igaunijā šajā pašā laika posmā bija straujākais skolotāju darba algas pieaugums Ekonomiskās

sadarbības un attīstības organizācijas (*Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*) dalībvalstu starpā - 46%.

Dati par izmaiņām uz pilnu slodzi nodarbināto skolotāju īpatsvarā no trim apskatītajām valstīm ir pieejami tikai Skotijai, kur uz pilnu slodzi nodarbinātu skolotāju īpatsvars pēc jaunās sistēmas ieviešanas pieauga. Divu gadu laikā uz pilnu slodzi nodarbinātu skolotāju īpatsvars pieauga par 3,8 procentu punktiem līdz 84,2%. Salīdzinājumam - Somijā uz pilnu slodzi 2010. gadā bija nodarbināti 98,1% no kopējā skolotāju skaita valstī, savukārt Anglijā 2011. gadā - 85,4%.

Izglītības nozarei piešķirtie līdzekļi

No apskatīto valstu pieredzes nav iespējams secināt, kā fiksētas skolotāju darba slodzes ieviešana ietekmē izglītības nozarei piešķirto līdzekļu apmēru. Visās trijās valstīs izglītības nozarei paredzētā budžeta daļa no kopējā valsts publisko izdevumu budžeta saglabājās samērā stabila, ar nelielām svārstībām gadu no gada, bet bez izteiktas augšupejošas vai lejupejošas tendences. Arī Čehijā un Igaunijā, kur turpmāko gadu laikā pēc jauno noteikumu pieņemšanas samazinājās kopējais skolotāju skaits valstī, izglītības nozares budžets saglabājās diezgan stabilā apmērā no kopējā valsts budžeta.

4. Ārvalstu pieredze optimālās skolēnu un pedagogu skaita attiecības noteikšanā

Optimālās skolēnu un skolotāju skaita attiecības noteikšanas galvenais mērķis ir izveidot atskaites rādītāju atsevišķās izglītības iestādēs vai visā valstī nepieciešamā skolotāju skaita aprēķinam. Ņemot vērā to, ka ne visās valstīs tiek noteikta optimālā skolēnu-skolotāju skaita attiecība, šī uzdevuma ietvaros tika apskatītas vairākas nepieciešamā skolotāju skaita aprēķina metodes - gan tādas, kur optimālais skolotāju skaits valstī tiek noteikts, pamatojoties uz vēlamo skolēnu-skolotāju skaita attiecību, gan arī tādas, kur nepieciešamais skolotāju skaits tiek noteikts, pamatojoties uz citiem izglītības jomu raksturojošiem parametriem.

Optimālais skolotāju skaits parasti tiek noteikts, pamatojoties uz informāciju / prognozēm par mācību iestādēs jau esošo un no jauna uzņemto skolēnu skaitu. Divas visbiežāk izmantojamās metodes nepieciešamā skolotāju skaita noteikšanai ir:

- ▶ skolotāja skaita noteikšana, vadoties pēc vēlamās skolēnu - skolotāju skaita attiecības;
- ▶ skolotāju skaita noteikšana, ņemot vērā dažādus mācību procesu raksturojošus parametrus.

Atšķirībā no pirmās metodes, kur skolotāju skaita aprēķinam tiek izmantots tikai skolēnu skaits un vēlamais skolēnu skaits uz katru skolotāju, rēķinot optimālo skolotāju skaitu pēc otrās metodes, tiek ņemti vērā arī dažādi mācību procesu raksturojoši parametri, kā, piemēram, skolēnu skaits katrā klasē vai mācību grupā, katram skolēnam paredzētā mācību stundu slodze, mācību stundas garums un katra skolotāja darba slodze.

Papildus divām augstāk minētajām metodēm optimālais skolotāju skaits (prognozes) var tikt noteikts arī ar ekonometrisku modeļu palīdzību, kuros skolotāju pieprasījuma modelēšanai tiek izmantotas prognozes par bērnu dzimstību, skolotāju pensionēšanās vecumu, skolotāju pārkvalificēšanās gadījumu skaitu un citiem skolotāju pieprasījumu un piedāvājumu ietekmējošiem faktoriem. Šāda metode optimālā skolotāju skaita prognozēšanai tiek izmantota tādās valstīs, kā, piemēram, ASV, Kanāda²².

4.1 Skolēnu - skolotāju skaita attiecības metode

Šī metode tiek uzskatīta par vienkāršāko optimālā skolotāju skaita noteikšanai. Optimālais skolotāju skaits tiek aprēķināts, vadoties pēc iepriekš noteikta optimālās skolēnu-skolotāju skaita attiecības, pēc formulas:

$$P_t = \frac{S_t}{A_t}$$

Kur:

P_t - skolotāju skaits noteiktā laikā (t);

S_t - skolēnu skaits noteiktā laikā (t);

A_t - skolēnu - skolotāju skaita attiecība noteiktā laikā (t).

Vēlamā skolēnu-skolotāju skaita attiecība, saskaņā ar citu valstu pieredzi, parasti tiek noteikta politikas plānošanas dokumentos, savukārt skolēnu skaits var tikt prognozēts, pamatojoties uz demogrāfisko procesu dinamiku valstī (bērnu dzimstība; bērnu un jauniešu skaits, kas apmeklē skolu; skolēnu skaits, kas paliek uz otru gadu vienā un tajā pašā klasē; bērnu un jauniešu skaits, kas pamet / pārtrauc mācības, tās nepabeidzot, utt.).

---

²² Dzemyda, G., Šaltenis, D., Tiešis, V., *Forecasting Models in the State Education System*, 2003

Aprēķinot nepieciešamo skolotāju skaitu pēc šīs metodes, skolotāju skaits tiek izteikts pilna laika ekvivalentos - nepieciešamais pilna laika skolotāju amata vienību skaits. Ņemot vērā to, ka daļa skolotāju var strādāt nepilnu slodzi vai vairāk nekā vienu pilnu slodzi, reālais nepieciešamais skolotāju skaits var atšķirties no aprēķinātā rezultāta.

Formulā netiek ņemts vērā arī tas, cik lielu daļu no skolotāja kopējās slodzes veido kontaktstundas un cik - laiks pārējo darba pienākumu veikšanai. Augstāk minētā skolēnu - skolotāju skaita attiecība parāda minimālo teorētiski nepieciešamo skolotāju skaitu, proti, tajā tiek pieņemts, ka katrs skolotājs kontaktstundām ar skolēniem velta visus 100% no sava darba laika. Tāpēc, lai noteiktu reālo nepieciešamo skolotāju skaitu, būtu jāņem vērā tieši kontaktstundām veltītais skolotāja darba laiks.

Skolēnu-skolotāju skaita attiecības metode var nebūt efektīva, rēķinot nepieciešamo skolotāju skaitu izglītības iestādēm, kas atrodas attālākos lauku reģionos, kur skolēnu skaits ir salīdzinoši daudz mazāks. Rēķinot optimālo skolotāju skaitu attālāku lauku reģionu skolām, būtu jāizmanto mazāks skolēnu-skolotāju skaita rādītājs nekā pilsētu skolām. Ja visai valstij optimālais skolotāju skaits tiek rēķināts, izmantojot vienu vidējo skolēnu-skolotāju skaita rādītāju, precīzāka rezultāta iegūšanai šādā veidā aprēķinātais optimālais skolotāju skaits jākorrigē, izmantojot atbilstošus koeficientus.

Lai gan skolēnu-skolotāju skaita attiecības rādītājs var būt noderīgs skolotāju pieprasījuma prognožu veidošanai, daudzās valstīs (piemēram, Austrālijā, Lielbritānijā) izglītības nozares atbildīgās institūcijas šo rādītāju nenosaka un neizvirza mērķus optimālam skolēnu-skolotāju skaita attiecības rādītājam. Skolēnu-skolotāju skaita attiecības rādītājs šajās valstīs drīzāk atspoguļo izglītības politikas rezultātu nevis tiek izmantots kā iepriekš noteikts fiksēts parametrs izglītības politikas plānošanā, jo īstermiņā noteikt universālu optimālo skolēnu-skolotāju skaita attiecību, kuras efektivitāte būtu arī praktiski pierādāma, ir ļoti sarežģīti (ko parāda arī vairāku pētījumu rezultāti).²³

Turklāt optimālā skolēnu-skolotāju skaita attiecība laika gaitā var arī mainīties.²⁴

Lai noteiktu maksimāli atbilstošu optimālo skolēnu-skolotāju skaita attiecības rādītāju, būtu nepieciešams rēķināt vairākus individuālus optimālos rādītājus, kas būtu piemēroti katras skolas / klases / skolotāju utt. vajadzībām un apstākļiem. Skolēnu-skolotāju skaita attiecības rādītāju aprēķinos nepieciešams ņemt vērā daudzus faktorus, kas ietekmē skolotāja mācību satura pasniegšanas efektivitāti un skolēnu mācīšanās spējas, ieskaitot:

- ▶ mācību procesā pielietotās mācību metodes;
- ▶ mācību satura pasniegšanas forma (piem., digitālā formātā, drukātā formātā vai mutiskā formā);
- ▶ mācību vide (piem., klases telpas izmērs, dažādu mācību materiālu pieejamība);
- ▶ skolotāju darba pieredzes un prasmju līmenis;
- ▶ skolēnu iemaņu un zināšanu līmenis;
- ▶ mācību procesa temps;
- ▶ skolu tīkla struktūra (ģeogrāfiskais izvietojums, satiksmes iespējas utt.).^{24, 25}

Līdz ar to šo optimālā skolotāju skaita noteikšanas metodi un formulu būtu lietderīgi izmantot tajos gadījumos, kad valsts līmenī noteiktais optimālais skolēnu-skolotāju skaita attiecības rādītājs būtu izstrādāts, pamatojoties uz daudzveidīgiem mācību saturu raksturojošiem elementiem un to izmaiņām laika gaitā.

---

²³ Demand and supply of primary and secondary school teachers in Australia, Ministerial Council for Education, Early Childhood Development and Youth Affairs, 2003, http://www.mceecdya.edu.au/verve/_resources/-das_teachers-partsa-d.pdf

²⁴ Baumanis, A., Skolotāju skaitu ietekmējošo faktoru kopums, Aldis Baumanis, Biznesa augstskola Turība, 2008

²⁵ Letcher, R., What is the Perfect Student:Teacher Ratio?, 2012, <http://21stcenturyed.com/what-is-the-perfect-studentteacher-ratio/>

4.2 Optimālā skolotāju skaita noteikšana, pamatojoties uz mācību procesu raksturojošiem parametriem

Šī metode ļauj noteikt precīzāku nepieciešamo skolotāju skaitu katrā konkrētajā mācību programmā, izglītības iestādē vai valstī kopumā. Metode tiek izmantota tādās valstīs kā, piemēram, Lielbritānija, Indija un Austrālija. Atsevišķi aprēķina formulā izmantojamie mācību procesu raksturojošie parametri dažādu valstu starpā var nedaudz atšķirties, bet izmantotā pamata formula visur ir viena un tā pati.

Lai aprēķinātu nepieciešamo skolotāju skaitu, nepieciešami dati par šādiem rādītājiem:

Apzīmējums	Rādītāja skaidrojums
S	skolēnu skaits (mācību iestādē / valstī / reģionā utt.)
k	vidējais vienam skolēnam paredzētais kontaktstundu skaits nedēļā (akadēmiskās stundas)
K	kopējais visiem skolēniem paredzētais kontaktstundu skaits nedēļā (akadēmiskās stundas)
G	vidējais skolēnu skaits vienā mācību stundas grupā (atkarībā no mācību priekšmeta tā var būt gan viena klase, gan daļa no klases, gan arī vairākas klases kopā)
V	vidējais kontaktstundu skaits nedēļā vienam uz pilnu slodzi nodarbinātam skolotājam (akadēmiskās stundas)
h	kontaktstundām veltītais darba stundu skaits nedēļā vienam uz pilnu slodzi nodarbinātam skolotājam (astronomiskās stundas)
H	kopējais darba laiks nedēļā (astronomiskās stundās) vienam uz pilnu slodzi nodarbinātam skolotājam
t	vienas akadēmiskās mācību stundas ilgums (astronomiskās stundas)
α	kontaktstundām veltītā darba laika proporcija no kopējā skolotāja darba laika („contact ratio”)
P	nepieciešamais skolotāju skaits

Kā atskaites laika periods var tikt ņemta gan viena nedēļa, gan mēnesis, gan arī pilns mācību gads vai kalendārais gads.

Sākumā tiek aprēķināts kopējais nepieciešamais kontaktstundu skaits nedēļā (K) (visiem skolēniem kopā), kopējo skolēnu skaitu (S) reizinot ar paredzēto kontaktstundu skaitu katram skolēnam (k) un tad šo reizinājumu dalot ar skolēnu skaitu katrā klasē vai mācību grupā (G):

$$(1) \quad K = \frac{S \cdot k}{G}$$

Ja nepieciešamais skolotāju skaits tiek aprēķināts dalījumā pa konkrētiem mācību priekšmetiem, skolēnu skaits vienā klasē ne vienmēr var sakrist ar skolēnu skaitu vienā mācību stundas grupā. Piemēram, svešvalodu stundās klases bieži tiek dalītas divās grupās, savukārt sporta nodarbībās var tikt apvienotas divas vai vairākas klases. Ja atšķirība starp noteikto minimālo un maksimālo skolēnu skaitu klasē ir diezgan liela, iespējams aprēķināt minimālo un maksimālo nepieciešamo kontaktstundu skaitu, ko vēlāk attiecīgi iespējams izmantot skolotāju skaita aprēķina formulā (5), tādējādi nosakot minimālo un maksimālo nepieciešamo pedagogu skaitu.

Zinot kopējo nepieciešamo kontaktstundu skaitu (K) noteiktā laika intervālā un viena skolotāja vidējo kontaktstundu skaitu šajā pašā laika intervālā (V), var tikt aprēķināts nepieciešamais skolotāju skaits (P):

$$(2) \quad P = \frac{K}{V}$$

Iepriekšējais vienādojums (2) parāda, ka dotajam skolēnu skaitam (S) nepieciešamo skolotāju skaits palielināsies, ja pieaugs vienam skolēnam paredzēto kontaktstundu skaits (un līdz ar to arī kopējais visiem skolēniem paredzētais kontaktstundu skaits (K)), un samazināsies, ja palielināsies katra

skolotāja vidējais kontaktstundu skaits (V). Vidējais skolotāja kontaktstundu skaits (V) var būt noteikts gan pēc visā valstī pieņemtā normatīva (ja valsts normatīvajos aktos šāds rādītājs ir noteikts), gan arī var tikt aprēķināts kā vidējais faktiskais rādītājs valstī.

Kontaktstundu procentuālā attiecība („*contact ratio*”) parāda, kādu daļu no sava kopējā darba laika skolotājs velta mācību stundu vadīšanai. Rādītāja vērtība parasti tiek izteikta kā decimāldaļa.

Kontaktstundu procentuālā attiecība dod iespēju noteikt, cik daudz mācību stundu ir iespējams iekļaut un iekļaut mācību stundu grafikā, ņemot vērā izglītības iestādē pieejamo skolotāju skaitu.

Kontaktstundu procentuālo attiecību (α) rēķina, skolotāja kontaktstundām paredzēto darba stundu skaitu (h) dalot ar kopējo skolotāja darba stundu skaitu (H):

$$(3) \quad \alpha = \frac{h}{H}$$

Piemēram, ja kopējais skolotāja pilnai slodzei atbilstošs darba laiks ir 40 stundas nedēļā, un no tām kontaktstundām var būt paredzēta ne vairāk kā 21 stunda nedēļā, tad kontaktstundu attiecība skolotājiem ir aptuveni 0,53. Šāda kontaktstundu proporcija norāda, ka vidēji 53% no kopējā mācību spēku saplānotā darba grafika, tiek veltīts kontaktstundām. Alternatīvs veids, kā interpretēt šo rādītāju, ir teikt, ka jebkurā brīdī mācību nedēļas ietvaros kontaktstundās ir nodarbināti vidēji 53% no kopējiem izglītības iestādē strādājošiem mācību spēkiem (skolotāju pilna laika ekvivalentiem).

Ja formulā tiek ņemts vērā arī vienas kontaktstundas mācību ilgums (t), skolotāja kontaktstundu slodze nedēļā jeb vidējais vienam skolotājam paredzētais kontaktstundu skaits nedēļā (V) var tikt izteikts kā:

$$(4) \quad V = \frac{H * \alpha}{t}$$

Kur (H) ir kopējā skolotāja darba slodze nedēļā, (α) ir skolotāja kontaktstundu attiecība pret kopējo darba slodzi un t ir vienas mācību stundas ilgums. Ievietojot šo izteiksmi skolotāju skaita aprēķina formulā (2), nepieciešamais skolotāju skaits tiek izteikts kā:

$$(5) \quad P = \frac{(S*k)*t}{G*(H*\alpha)}$$

Parametri k (vienam skolēnam paredzētais kontaktstundu skaits), t (vienas mācību stundas ilgums), G (skolēnu skaits vienā klasē), H (skolotāju kopējais darba laiks) un α (kontaktstundām veltītā darba laika proporcija no skolotāja kopējā darba laika) parasti tiek noteikti valsts normatīvajos aktos, bet var atšķirties atkarībā no izglītības iestādes veida un citiem parametriem. Piemēram, skolēnu skaits vienā mācību klasē / grupā (G) parasti ir mazāks lauku reģionu skolās, vidusskolās un specializētās skolās, un lielāks lielāku pilsētu skolās, sākumskolās utt.